

Архитектура блока „Запад“ на Тргу партизана у Ужицу (1961)

ДУШКО Р. КУЗОВИЋ, Dhofar University
Faculty of Civil and Environmental Engineering, Oman

Стручни рад
UDC: 711.61(497.11)"1961"
DOI: 10.5937/tehnika1706806K

Блок „Запад“ на Тргу партизана у Ужицу је саграђен 1961. године према пројекту архитекте Станка Мандића. Пројектни програм, по коме је начињен пројекат, садржи стамбене и пословне функције као и сложену везу између објекта и партера. Објекат има основу у облику ћириличног слова П, спратност Пр+6 спратова, садржи 160 станова, који су саграђени према новој одлуци локалне самоуправе о минималној организацији стана. Конструкција објекта је армирано-бетонски скелет, са зидовима у пуној опеци. Квалитетно решеном организацијом, конструкцијом и обликовањем претставља један од најзначајнијих примера архитектуре Модерне у Србији и Југославији.

Кључне речи: *Трг партизана у Ужицу, архитектура Ужица, архитектура Модерне у Србији, Станко Мандић, градски трг у Србији*

1. УВОД

Блок „Г“ на Тргу партизана у Ужицу својом дугом архитектонском линијом формира просторију трга са запада. Саграђен је, заједно са Народним позориштем, Народном библиотеком, Поштом и партерним уређењем трга, према пројекту архитекте Станка Мандића¹ професора Архитектонског факултета у Београду. Архитектонско обликовање блока² претставља један од најдраго-

оценијих примера архитектуре Модерне бивше Југославије.

Циљ рада је анализа архитектонског обликовања, материјализације и организације блока, као и међусобне везе и међусобни утицаји наведених елемената. Такође, рад анализира композиционе принципе архитектуре Модерне у Србији половине 20. века, конструктивна решења, примењене материјале, као и однос организације стана (са једне) и конструкције и фирме (са друге стране).

Резултати рада треба да допринесу бољем разумевању архитектуре Модерне у Србији, разумевању композиционих принципа по којима је обликована Модерна у Србији (за потребе надградњи, адапација, реконструкција, пројектовања у амбијенталним целинама итд.), разумевању релације конструкција - организација, као и организација - форма у архитектури Модерне. Овај рад се заснива на документацији која је сачувана у Историјском архиву Ужице, приватним архивима текстовима

Адреса аутора: Кузовић Душко, Faculty of Civil and Environmental Engineering, Dhofar University, Salalah, Sultanate of Oman.

e-mail: dusko.kuzovic@gmail.com

Рад примљен: 21.12.2016.

Рад прихваћен: 21.02.2017.

¹ Станко Мандић (1915-1987) је завршио Технички факултет Универзитета у Београду 1937. године. На студијском усавршавању у Италији је био 1938/39. Године, а земљама северозападне Африке (Алжир, Мароко, Тунис) 1939. године. Други светски рат, као официр војске Краљевине Југославије, је провео у заробљеништву у Норвешкој. Након рата је радио у фирми „Силоси“ да би се 1954. године запослио као асистент, а након тога доцент и ванредни професор на Архитектонском факултету Универзитета у Београду до 1980. године. Поред ремоделације усвојеног урбанистичког решења Трга партизана у Ужицу и пројектата партера Трга партизана, објектата Робне куће, Стамбеног блока Запад, Народних позоришта, Народне библиотеке и Поште (1958-1961), блока „Златибор“ у Ужицу (1969-1972), стамбене зграде М. Магазиновић 1 у Ужицу (1965), пројектовао је Стамбено насеље на Бањици (1951), Стамбени центар са локалима у Призрену (1960), уређење реке Бис-

трице у Призрену (1963), Робну кућу у Призрену (1970), Железничку станицу у Ужицу (1970-1975). Аутор је Генералног плана Неготина (1947), Индустијског насеља у Панчевачком риту (1947-1948), пројектата Теразијске терасе (1950), урбанистичке студије Новог Београда (1954).

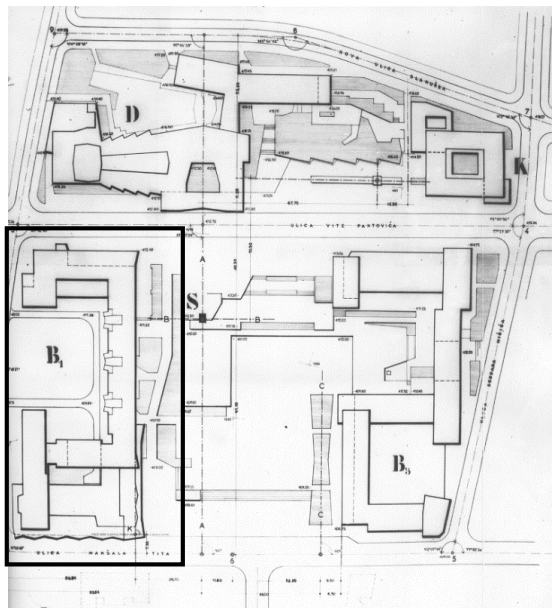
² Сачувана су два решења овога блока. Прво решење захвата простор скоро до јужних граница Трга али се примиче сувише близу објектима који се налазе на супротној страни улице Димитрија Туцовића што урбанистички није прихватљиво, а фенестрација и композиција тераса су скромно обликовани.

Станка Мандића [1], Алексеја Бркића [2] и Животе Марковића. [3]

2. ДОКУМЕНТАЦИЈА

2.1. Урбанистичко решење

Блок захвата целокупну дужину западне границе Трга партизана и својом архитектонском линијом формира просторију трга. Ограничен је са три стране улицама (Димитрија Туцовића, Страхињића Бана и Краља Петра) док је са истока орјентисан ка централном платоу трга.

Слика 1 - Западни блок на Тргу Партизана, ситуација (1961)

Основа се пружа дуж улице Краља Петра, по том под правим углом скреће ка југу, највећим делом дужине трга, да би се при југу под правим углом окренула ка улици Страхињића Бана да би се прикључила блоку који се налази дуж исте улице. Линија блока на северу почиње са делом који има квадратну форму основе и већу спратност него у осталом делу тракта (тако да ствара асоцијацију куле од које почиње архитектонска композиција) а завршава се блоком који се пружа правцем север-југ и који се на југу завршава са спратним надвишењем. На тај начин је визуелно акцензован и почетак и крај објекта који је овако трасиран.

Блок се састоји од три целине које су дефинисане елементима форме: Кула (квадратне основе), Блок (у форми ћириличног слова П) и Блок (правоугаоне основе). Кула је улазом орјентисана ка улици Страхињића Бана, средишњи блок, захваљујући својој великој дужини, има неколико стамбених улаза, док југозападни блок има два улаза. Такође, кроз организацију етаже поједине целине

се међусобно прожимају тако да дефиниција форме није уједно и дефиниција унутрашње организације објекта.

Грађевинске линије објеката који формирају блок су усклађене са севера са грађевинском линијом коју граде објекти на супротној страни Трга, са југа са грађевинском линијом коју формирају солитер и део блока са улазом у биоскоп док са запада кула и јужни блок стварају јасну и праву грађевинску линију.

Унутрашње грађевинске линије прате геометрију спољне грађевинске линије јер се целом дужином блока користи иста дубина објекта. Непосредно партерно уређење око блока је усклађено са потребама блока, али и урбанистичке целине Трга партизана. Са северне стране, испред објекта, је дефинисан широк тротоар који је додатно проширен са тремом у приземљу објекта.

Са источне стране блока се налази централни простор трга коме је испред објекта дефинисана пешачка комуникација која је са истока ограничена линијом зеленила. Такође, у зони приземља средином основе објекта је остављен слободан простор целом дужином тракта тако да је у партер укључен и простор који се налази испод пројекције основе објекта.

То је изведено са намером да се визуелно и функционално повежу централни простор Трга са двориштем блока (које је обрађено као јавни простор - површина за игру деце). Јужни део дворишта блока није укључен у јавну површину већ је обрађен као пешачки плато (касније претворен у паркинг за путничка возила).

Са западне стране пројектом је планиран уређен простор између фасаде објекта и саобраћајнице али, на жалост, тај део пројекта није реализован.

2.2. Функција

Блок „Запад“ има веома комплексан програм по коме је морао бити пројектован и саграђен. Такође, између планиране и реализоване намене простора постоји разлика у североисточном делу где је планирана градска галерија али је касније том простору дата намена трговине, што је остало до данас.

У сутерену се налази складиште пословног простора у приземљу, трафо станица, котларница, јавни ВЦ, планирана је централна перионица, магацини за продавницу и бифе, простори за прикупљање отпада за сваку степенишну вертикалу и склониште приступачно за сваку степенишну вертикалу. Сутерен је обликован у складу са падом терена.

У приземљу се налази робна кућа (у простору

јужног дела блока), пасажи за приступ степенишним вертикалама, изложбена дворана (у тракту према улици Краља Петра).

Слика 2 - Западни блок на Тргу Партизана, југоисточни изглед (1961)

Робна кућа је организована у ниво приземља и два спрата. Пасажи у средишњем делу блока служе да омогуће надкривен приступ у улазе степенишних вертикала, да буду део дворишта у случају потребе и да повежу централни плато са двориштем. Такође у приземљу блока је планирана продавница, трафика, бифе, перионица за потребе целог блока и јавни ВЦ.

Галерија се налази само у делу објекта где се налази Робна кућа и настала је услед топографије терена и на њу се приступа косом рампом са простора трга.

Први спрат се делом разликује од типске етаже по канцеларијском простору који се налази у јужном делу блока тераси изнад простора робне куће на којој се налази послатичарница и до које се приступа са трга преко косе рампе (до галерије) и степеништа (од галерије до терасе).

Други до шести спрат садржи стамбени простор. Према речима архитекте, захваљујући правилно одабраном конструктивном систему, груписањем станова на степенишним подестима и разуђеношћу и дубини основе добијен је велики број станова веома широке структуре.

У поткровљу се налазе углавном једноспобни станови и гарсоњере. Пројектом је предвиђена изградња једног уметничког атељеа са стамбеним просторијама.

Кров над делом „Б“ је решен као кровна тераса за потребе станара која садржи простор за игру деце, простор за хортикултурно решење, тушеве, простор за сунчање итд. Ради безбедности, овај део има повишен оградни парапет.

Структура станова је следећа: гарсоњера има 28 (17,5%), једноспобних станова 39 (24,2%), дво-спобних станова има 83 (52,0%), трособних станова

има 9 (5,7%) и атељеа има 1 (0,6%). Укупна има 160 стамбених јединица.

Слика 3 - Западни блок на Тргу Партизана, током градње, источни изглед (1960)

Организација стана према категорији је следећа:

Гарсоњера се састоји од простране собе за дневни боравак и спавање и купатила. Према замисли архитекте могуће је формирање нише за спавање и нише за кухињу. Вентилација купатила и нише је преко вентилационих канала.

Једноспобан стан је решен у две варијанте. Прва варијанта се састоји од собе за спавање и купатила (како су скоро сви станови на етажи различити, у појединим становима има и дневни боравак у форми „пролазне собе“, како је то дефинисао аутор). Друга варијанта садржи нишу за спавање али нема пролазну собу за дневни боравак.

Двособан стан је дат у две варијанте. Варијанта 1 је стан у који се приступа у улазни ходник и из њега даље у две собе. Варијанта 2 се заснива такође на две собе у које се приступа преко просторије која има такве димензије да може да служи и као дневна соба. Економски део стана (кухиња, остава и купатило) су груписани у једну целину у коју се приступа преко малог ходника и тиме су одвојени од остатка садржаја у стану. Како је већина станова ове групе двострано орјентисана према дворишту и према главној фасади постоји по једна лођа која је повезана са две просторије које се наслањају на њу.

Трособан стан је најређи у комплексу па и у овом блоку. Састоји се од три собе и још једне просторије која служи као дневни боравак, али је пролазна ради приступа у остале собе у стану.

Обрада станова - Решењем Народног одбора Титовог Ужица број 05-6624/1 од 10. јула 1958. године:

„Одобрава се инвеститорима на изградњи стамбено-пословних објеката у оквиру ужег центра – трга у Титовом Ужицу, да могу извршити повећање трошкова изградње, површине станова,

обrade фасада и опреме станова због посебни урбанистичких услова изградње објеката у оквиру трга...“.

Слика 4 - Западни блок на Тргу Партизана, током градње, североисточни изглед (1960)

Захваљујући томе Решењу величина и опрема станова је била изнад уобичајених стандарда. Посебно је важно да се за величину стана се није узимао број соба, већ диспозиција простора и могућност постављања потребног броја лежајева. Решење је омогућило слободнији распоред и организацију станова, као и њихов садржај и унутрашњу и спољашњу обраду у односу на остале примере грађене у претходном периоду.

Конструкција - Конструкција објекта је армирано-бетонска скелетна са применом префабрикованих елемената. Темељи су од набијеног и армираног бетона. Блок је подељен у целине и има 5 дилатационих fuga. Преградни зидови су од пуне опеке у продужном малтеру.

Подови - У собама је паркет 1. класе на блиндиту, кухиња (остава, купатило, лођа) су обложени терацом, зидови и плафони су бојени посном бојом са глетовањем, зидови купатила и делови кухиње су обложени са керамичким плочицама до висине од 150 cm. Столарија је дрвена, крило на крило са дрвеном „еслингер“ ролетном и платненом ролетном. Врата су дуплошперована и уједначена у три димензије: 65/195, 75/195 и 85/195 cm. Дрвени елементи по фасади су од племенитог дрвета док су касете за цвеће од метала и стакла. Пасажи су обрађени у поду од камених плоча (плоче од шкриљца и „Сирогојно“) и асфалу.

Степениште је обрађено у мермерним плочама, зидови степеништа су посно бојени са глетовањем, врата и прозори степеништа су метални рам са стаклом дебљине 2 mm, ограде степеништа су металне. Терасе су обрађене у терацу и бетонским плочама са бетонским елементима за потребе озелењавања. У подруму зидови су дерсовани и

кречени, а преграде између остава од чамових летова. Склоништа су у потпуности обрађена према тада важећим прописима. Хидроизолација се састоји од 2 слоја тер папира, 1 слој јуте, 4 премаза и заштитни слој од глине дебљине 10-12 cm са додатком система дренажних цеви које су повезане са градском канализацијом.

Слика 5 - Западни блок на Тргу Партизана, током градње, југоисточни изглед (1960)

Објекат је покривен бакарним лимом са кровном хартијом и потребним премазима. Сва атмосферска вода са кровних равни се одводи у цеви и даље у канализациону мрежу унутар објекта. Кровне терасе су проходне и имају хидроизолацију од 3 слоја кровне хартије, 3 премаза битуменом и 1 премаза битулитом.

Преко овако формиране хидроизолације је заштитни слој песка у коме су постављене бетонске плоче. Делови објекта изнад пролазних пасажа су додатно термички заштићени помоћу стаклене вуне у међупростор ситноребрасте конструкције или је оплата за ребра изведена од плоча „Дурисол“ или „Таролит“.

Спољашња обрада је од камена, мермера и племенитих материјала. У приземљу су зидови обрађени у природном камену или стаклу. Улазни холови у степенишне вертикале су обрађени у стаклу са деловима зидних површина у камену. Претежни део фасадних површина је обрађен у вештачком камену (у тону који је у контрасту у односу на боју прозора и лођа обложених керамичким плочицама), дрвету или металним елементима.

Обликовање - Блок је, сагласно урбанистичком решењу, подељен у три целине које имају своје карактеристичне елементе у обликовању али и много заједничких архитектонских решења.

Начела обликовања - Основна концепција архитекте, слично као и на објектима Народног позоришта и Поште, се заснива на основама Модерне модификованом регионалним и личним додацима. Ова начела могу се груписати у три основе категорије.

Слика 6 - Западни блок на Тргу Партизана, источни изглед (1961)

Намеће се утисак тежине и масе која се постиже избором материјала и површинском обрадом.

Поштовање визуелног принципа да лакше стоји на тежем која има доста сличности са елементима класичне архитектуре (у којој је архитекта стекао и основно образовање).

Дискретно присуство декорације, (супротно једном од најважнијих начела Модерне – немој декорисати) и служи да додатно појача утисак код посматрача. Декорација је дискретна, у наизглед нелогичном распореду, и израђена у материјалу који је идентичан, а не контрастан, са основном површном зида и уочава се ако се посматрач приближи довољно близу објекту.

Волумен блока је педантно дефинисан и заснива се на подели на наглашено приземље (слободно или са наглашеном колонадом) и корпусу објекта (који је целовито третиран волумен који стоји-лебди на стубовима приземља). У делу фасаде према Тргу партизана волумен је проширен на местима где се налазе стубови – ослонци што је веома често али и ефектно решење.

У дефинисању волумена објекта је наглашавање углова волумена закошавањем последње партије у поље, односно према посматрачу. Такође, последњи делови фасадне површине су обично без отвора већ су само зидане површине. Значајно унапређење је поткровна етажа чија фасадна равна је повучена у односу на главну фасаду а кровне равни благо изломљене у ритму ослонаца у приземљу објекта.

Приземље је компоновано од колонада и затворених партија. Стубови су решени на два начина. Први начин је једноставно дефинисана колонада која настаје као наставак основног конструктивног система објекта (као што је то на пример у зони Робне куће). Други начин се заснива на посебно обрађеним и формом и материјалом наглашеним стубовима који се не пружају у ритму основног

скелета објекта (као у северном тракту блока). Затворени делови приземља обликовањем и материјализацијом подржавају идеју о слободном приземљу тако да су површине под стаклом повећане док су зидане површине сведене на најмању потребну меру. Парапет је обложен керамичким плочицама док су стаклене површине у металном раму.

Слика 7 - Западни блок на Тргу Партизана, источни изглед (1961)

Фасада према Тргу партизана - Претежна површина фасаде је обрађена у вештачком камену светлог тона. Мада је корпус настао понављањем карактеристичне етаже и да се прозорске вертикале понављају кроз све етаже доминантна намера архитекте је да се прозори међусобно повезују по етажи. Повезивање је изведено веома једноставно, обрађивањем зирних површина између прозора у белој боји и малим проширењима у истом тону на крајевима прозорске траке.

Лође су обрађене у керамичким плочицама тамно окер боје што је боја прозора и балконских врата а све са намером како би се уједначиле површине које се ритмично понављају целом дужином прозорске траке и које су приближно једнаких димензија.

Секундарне фасаде су орјентисане ка улици Краља Петра, Страхинића Бана и Димитрија Туцовића.

Фасада према улици Краља Петра је компонована слично фасади према Тргу партизана: приземље је заузето са низом стубова елипсоидне основе и повученом фасадом у односу на специфично обликовану колонаду.

У корпусу објекта формиране су прозорске траке, али се не протежу претежном дужином фасаде и немају тако примаран ефекат у композицији. Ипак, фасада садржи прозорске вертикалне попут оних на главној фасади и прозоре сваке етаже међусобно повезане истим методом као и на главној фасади.

Слика 8 - Западни блок, детаљ улаза у степенишне вертикале (1960)

Са источне стране ова фасада је обележена са вертикалом лођа са оградом обрађеном на специфичан начин. Са западне стране фасада се завршава затвореним пољем које је на свакој етажи перфорирано са малим прозорским отвором који има специфично обликован прозорски оквир. Композицију завршава повучена етажа поткровља која се веома тешко сагледава са простора улице Краља Петра.

Фасада према улици Страхињића Бана јужног тракта је спратности приземље + 7 спратова. Како је ова фасада прилично висока приземље је издвојено у једну целину, први спрат је посебно обрађен као једна целина, други спрат је обрађен такође као визуелна целина док се од трећег до седмог спрата понавља идентично обликована етажа.

Приземље је подељено у поља у ритму конструктивног скелета објекта. Стубови су правоугаоног пресека док су површине између стубова обрађене у стаклу уметнутом у метални оквир.

Први спрат је обрађен у низу прозора који прати прозорске вертикале, али су мање ширине него прозори виших етажа а све са намером да се нагласи површина зида а не површина под отворима.

Други спрат је формиран иза дуге траке која је буквално изрезана из основне равни фасаде иза које се намеће огољени скелет објекта и нише са прозорима и балконским вратима.

Карактеристична етажа је обликована у знатно динамичнијем ритму и односима него наведне две етаже. Најпре је монотонија овако дуге и високе фасадне равни разбијена са низом лођа које су испред основне фасадне равни и које нису паралелне са главном фасадом.

Након тога су наглашене површине испред међуспратне конструкције. У тако формираним хоризонталним тракама су постављени прозорски отвори који су у складу са наменом простора који се одвија иза фасаде: испред соба су велики

трокрилни прозори док су испред ниша и купатила мали прозори са наглашеним прозорским оквиром специфичне форме.

Слика 9 - Западни блок на Тргу Партизана, источни изглед (1961)

Фасада према улици Димитрија Туцовића је разуђена и простира се у три равни које су различито удаљене од улице, али које су обрађене тако да се осећа да се композиција прелива континуално преко све три равни. Композиција фасаде на највећој површини источног тракта се заснива на формирању оквира, који се састоји од вертикалних поља дуж бочних ивица објекта и наглашене атике, која је у приближно истој висини као и ширина поменутих вертикалних поља.

Унутар овако дефинисане површине су формиране површине са прозорским осовинама које се пружају у непрекинутој форми захваљујући начину обраде површине. Лође између овако обрађених поља су дубоке са оштро формираним ивицама док су ограде избачене испред фасадне равни са зиданим предњим странама и бочним странама обрађеним лаким металним оградама.

Друга целина на југу се простира преко јужног тракта и компонована је према начелима фасаде ка улици Страхињића Бана, вероватно са намером да се створи визуелно једна целина. На овом месту први пут се појављује лођа на углу волумена објекта. Фасада је компонована са наглашеним појасевима међуспратне конструкције, дубоко усеченим лођама и прозорима који перфорирају зидну раван без посебних обележја. Од претходно описане равни фасада је одвојена дубоком нишом која се пружа целом висином објекта.

Дворишна фасада је посебно занимљиво решење. Како је и овај део објекта изложен погледима посматрача и ова фасада је обрађена са великом пажњом али не и са претераним ефектима. Фасада је формирана понављањем карактеристичне етаже која се састоји од наглашеног поља са парпетом које се континуално пружа целом дужином фасаде без обзира да ли је то на месту лође или фасадног зида.

На местима где се налази фасадни зид боја фасаде је светлија, раван фасаде је увучена, а прозори заузимају највећи део површине. Како се паплетна трака превија и преко степенишних вертикала простор између две траке на степеништу је затворен стаклом постављеним у металне рамове.

Детаљи обликовања су разноврсни и веома промишљено лоцирани и обликовани. Највише су лоцирани на оградама лођа, степенишним светларницима и посебно пажљиво обликовани у зони пасажа приземља између централног платоа и дворишта блока. Начињени су од дрвета, метала и претежно су варијације на тему квадрата који је у равни или са испупченим средиштем.

Слика 10 - Западни блок на Тргу Партизана, положај у граду (1961)

3. ЗАКЉУЧАК

Блок Запад на Тргу партизана је по површини и по волумену највећа подцелина комплекса. Саграђен је према пројекту архитекте Станка Мандића. Заузима простор ограничен улицама Краља Петра, Страхињића Бана и Димитрија Туцовића док је са истока простор ограничен Тргом партизана.

Блок има сложену основу у облику ћириличног слова П са додатна два тракта: кулом и јужним трактом правоугаоног облика. Простор око блока на северу је проширен тротоар који се наставља на трем испод дела приземља објекта.

На истоку испред објекта се пружа пешачка стаза која се провлачи кроз зелену површину. На југу граница објекта долази на саму границу коловоза јер се преклапају трем у приземљу Робне куће и тротоар док на западу улица Страхињића Бана је непосредно поред објекта јер пројекат – није реализован у целисти.

Урбанистичка диспозиција блока поштује традиционалну урбанистичку матрицу кроз положај саобраћајница, пешачких токова, и грађевинских линија на уличним фронтима.

Волумен објекта се наслања на регулативу која је већ установљена кроз урбанистичку регулацију током 19. и почетка 20. века. Кроз положај објекта који је повучен у нивоу приземља у односу на улицу (градећи на тај начин дуге тремове дуж пешачких стаза) објекти су интегрисани са улицом и проширују јавну зону.

Организација објекта садржи нове начине компоновања и функционалне структуре објекта и стана. Објекти су вишеспратни и садрже обично приземље и мезанин (намењени пословању) док су више етаже намењене становању. Станови су организовани уз нови приступ који се манифестује кроз распоред просторија у стану, површине намењене комуникацијама и величини просторија.

Конструкција је армирано-бетонска са испуном од пуне опеке зидане у продужном малтеру. У односу на грађевинску праксу која је коришћена у западној Србији претставља иновацију без обзира на грађевинске технике којима је конструкција изграђена. Новине се односе на тип и конструкцију прозорских отвора, начин загревања просторија итд.

Обликовање објекта је апсолутна новина у западној Србији. При томе треба имати у виду да је упркос новим решењима приметно поштовање постојеће архитектуре настале током 19. века. Грађевинске линије су и даље присутне и складно су одређене у односу на суседне објекте. Слободним приземљем се растеређују визуре пешака док се волуменима вишеих етажа сугерише форма. Форма је наглашена или хоризонталним елементима (тракама прозора и међупрозорских површина) или кроз завршне траке дуж кровне етаже.

Упоредујући Блок Запад у односу на у том тренутку савремену архитектуру у Србији или Југославији можемо констатовати велики број иновација у урбанистичкој диспозицији, конструктивним решењима, организацији и обловању. Стога је овај блок, заједно са комплексом Трга партизана, веома важна преломна тачка за развој архитектуре на простору Југославије. Због значаја за развој архитектуре Модерне на Балкану блок Запад би требао бити предмет посебне пажње друштва односно служби заштите архитектонског наслеђа.

ИЗВОРИ

Историјски архив Ужице
Фонд породице Станка Мандића
Архива М. Познановића из Ужица

ПОРЕКЛО ИЛУСТРАЦИЈА

Слика 1. Мандић С, (1959) Градски трг у Титовом Ужицу, Функција и композиција архитектуре

простора – разматрања, паралеле, огледи, Архитектонски факултет Универзитета у Београду, Београд, 1959.

Слика 2-10. Архива М. Познановића и М. Искрина из Ужица.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Мандић С, *Градски трг у Титовом Ужицу, Функција и композиција архитектуре простора – разматрања, паралеле, огледи*, Архитектонски

факултет Универзитета у Београду, Београд, 1959.

[2] Бркић А, *Знакови у камену*, српска модерна архитектура 1930-1980, Савез архитеката Србије, Београд, 1992.

[3] Марковић Ж, Стаматовић, А, *Културно-историјско споменичко наслеђе Титовог Ужица, Ужички зборник*, број 19, Титово Ужице, стр. 67, 1990.

SUMMARY

ARCHITECTURE OF BLOCK "WEST" PARTIZANS SQUARE IN UŽICE (1961)

Blok "West" at the Partisans Square in Užice was built in 1961 according to the project of architect Stanko Mandić. Project program, after which he was made, comprising residential and business functions as well as the complex relationship between the building and the square. The building has a basis in the form of the Cyrillic letter P, number of storeys Ground floor + 6, comprising 160 apartments, which were built according to the new Decision of the local government on the minimum flat organization. Construction of the building is reinforced concrete skeleton, with walls in brick. Well resolved organization, construction and form represents one of the most important examples of architecture of Modern in Serbia and Yugoslavia.

Key words: *Partisans Square in Užice, Architecture of Užice, Architecture of Modern in Serbia, Stanko Mandić, a town square in Serbia*